

Kittilä 2023

**Akanrovan asemakaavan arkeologinen
inventointi**



Jaana Itäpalo 30.9.2024



KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*



Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Kittilässä Akanrovan asemakaavan suunnittelualueella. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 10.6.2023. Työn tilaaja on Kittilän kunta.

Kaavan suunnittelualue sijaitsee Levitunturin pohjoispuolella ja Levijärven pohjoispuolella. Alue on pääosin rakentamatonta. Siltä ei tunnettu ennen inventointia arkeologisia kohteita. Lähimmät kohteet ovat n. 450 m etelään Kenttaniemen asuinpaikkakenttä Sirkkajärven ja Levijärven välisen salmen pohjoisrannalla (Museoviraston rekisteriportaalin tunnus 1000009655), n. 1250 m etelään Petsukkajärven pohjoisrannalla ajoittamaton lieden jäännös (1000000806) ja n. 2,5 km itään Jänkkäjärven Seitasaari, missä on ainakin ollut seitakivi, nykytilanne ei ole tiedossa (1000028124). Hieman etäämmällä vesistöjen rannoilla ja niiden lähisöllä sijaitsee useita kivilautisia asuinpaikkoja ja pyyntikuoppakohteita.

Kohdealue vaikutti otolliselta löytää uusia arkeologisia jäänteitä, mutta niitä ei havaittu.

Sisällysluettelo

S.

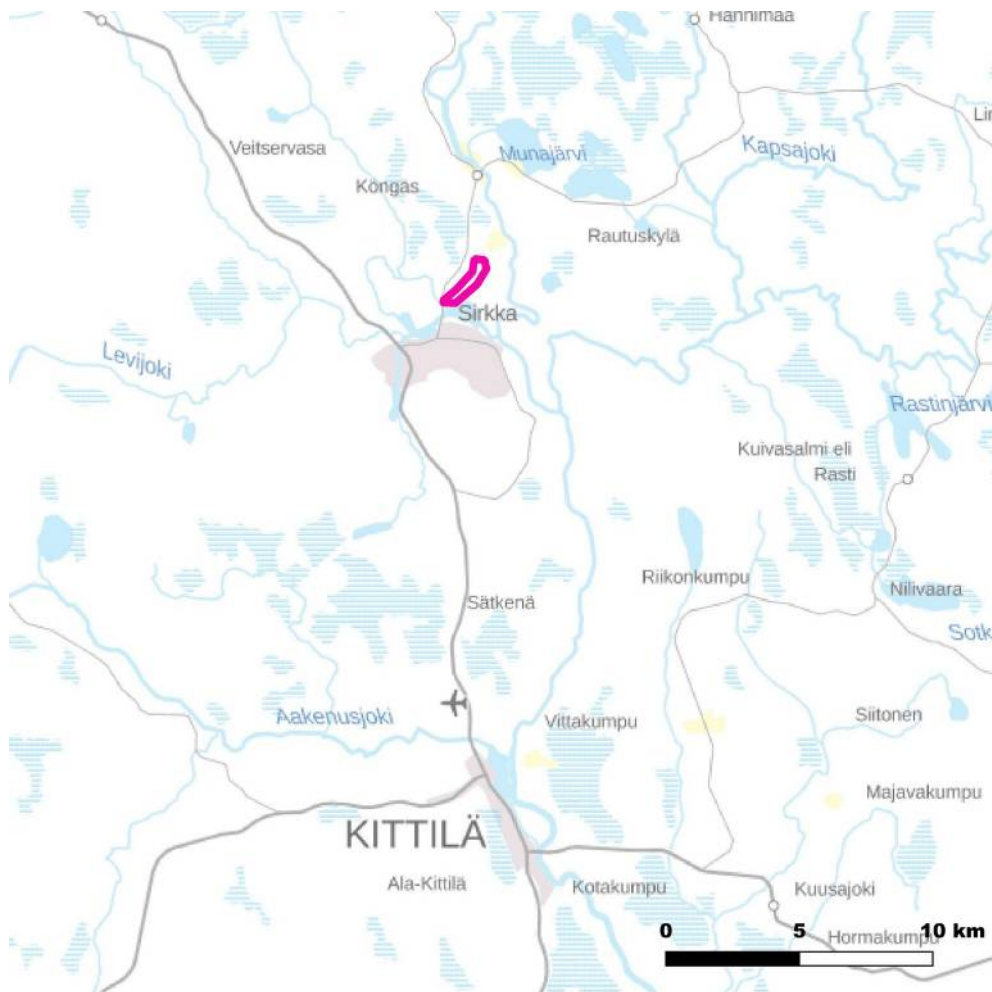
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Tutkimushistoria.....	4
2.2 Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	9
5. Tulokset	10
6. Aineistoluettelo.....	11

Kansikuva: Kuva 1. Akanlahden luoteisranta, kuva itään.



1. Perustiedot

Selvitysalue: Akanrovan asemakaava, n. 80 ha
Tilaaja: Kittilän kunta
Laji: osainventointi
Karttanumerot: **Kenttätyöaika:** 10.6.2023
TM35-lehtijako MML U4422L (mk 1:20 000), vanha yleislehtijako 274110
MML (mk 1:20000)
Korkeus: n. 182,50 – 205 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: - **Inventointilöydöt:** - **Aiemmat tutkimukset:** -



Kohdealueen yleissijainti. Taustakartta Mml 2/2023.

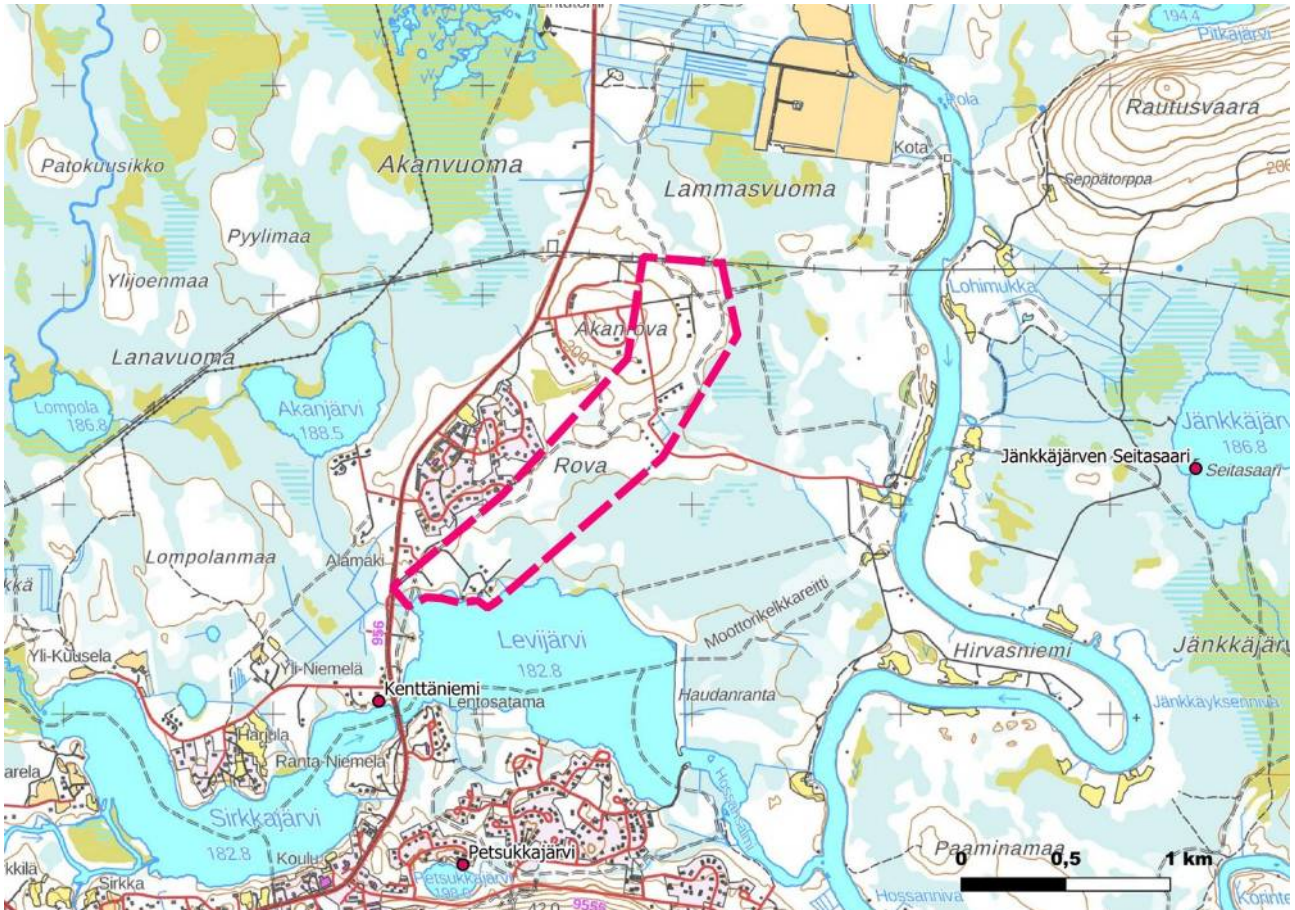
2. Lähtökohdat ja menetelmät

Kittilän Sirkassa Levijärven pohjoispuolella tehtiin kesäkuussa 2023 arkeologinen maastoinventointi Akanrovan asemakaavan suunnittelualueella. Alue on pääosin metsämaata, eteläosassa on laajasti räme- ja suo- maastoa. Koillis- ja lounaisosassa on joitakin loma-asuntoja ja niihin liittyvää tiestöä, muuten alue on rakentamatonta. Kohdealueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia. Lähin tunnettu kohde on n. 450 m etelään Kenttäniemen asuinpaikkakenttä (Museoviraston rekisteriportaalin tunnus 1000009655), muut tunnetut kohteet sijaitsevat yli kilometrin etäisyydellä.



2.1. Tutkimushistoria

Lapin maakuntamuseo on tehnyt maastotöitä Kittilässä 1988-1989, 1995, 1998-1999 ja 2002 (Hannu Kotivuori). Siitä ei ole tietoa, onko jokin tuolloin tehdyistä maastoinventoinneista kohdistunut nyt kohteena olevalle alueelle. Viimeksi lähistöllä on arkistotietojen mukaan tehty laajempi inventointi vuonna 2013 yhdessä Metsähallituksen kulttuuriperintöinventoinnissa (Taisto Karjalainen).



Inventointialueet ja tunnetut arkeologiset kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan (luettu 18.9.2024). Taustakartta Mml 5/2023.

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten raporttitietoihin, Maanmittauslaitoksen maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, laserkeilausaineistoon ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan. Asutushistoria ja historialliset elinkeinot on selvitetty kirjallisuuden ja vanhojen karttojen avulla.

Kittilän isonjaon toimitukset on tehty 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella, joten tarkempaa vanhempaa karttamateriaalia ei ole. Mahdollisten saamelaiseen varhaishistoriaan ja myöhempään vuotuiskiertoon liittyvien asutus- ja elinkeinohistoriallisten jäänteiden jäljittäminen perustuu lähinnä maaperän, maastonmuotojen ja muun topografian tarkasteluun. Myöhempää historiaa selvitettiin lähinnä kirjallisuuden avulla ja vuosina 1861-1866 laaditun Länsi-Lapin kihlakuntakartan avulla, kartalle on merkitty mm. asutus, pellot, vesistöt ja tiet. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin mm. vanhimman vuoden 1968 peruskartan avulla.

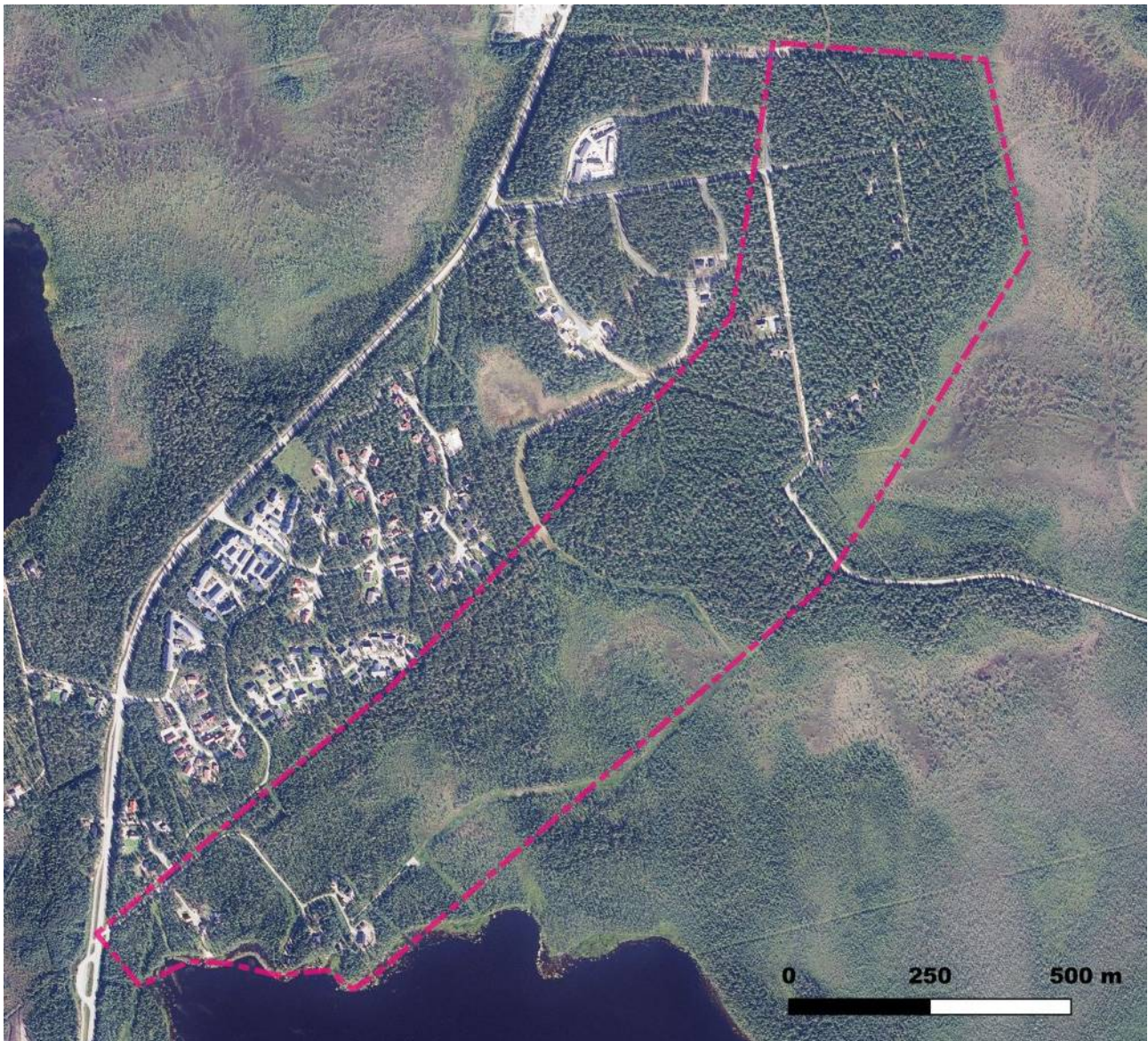
Kenttätyömenetelmät olivat pintahavainnointi, valokuvaaminen ja kairaus käsikairalla. Työssä käytettiin EG-NOS-yhteensopivaa paikannointia Garmin GPSmap 62s ja QuantumGis -paikkatieto-ohjelmaa.



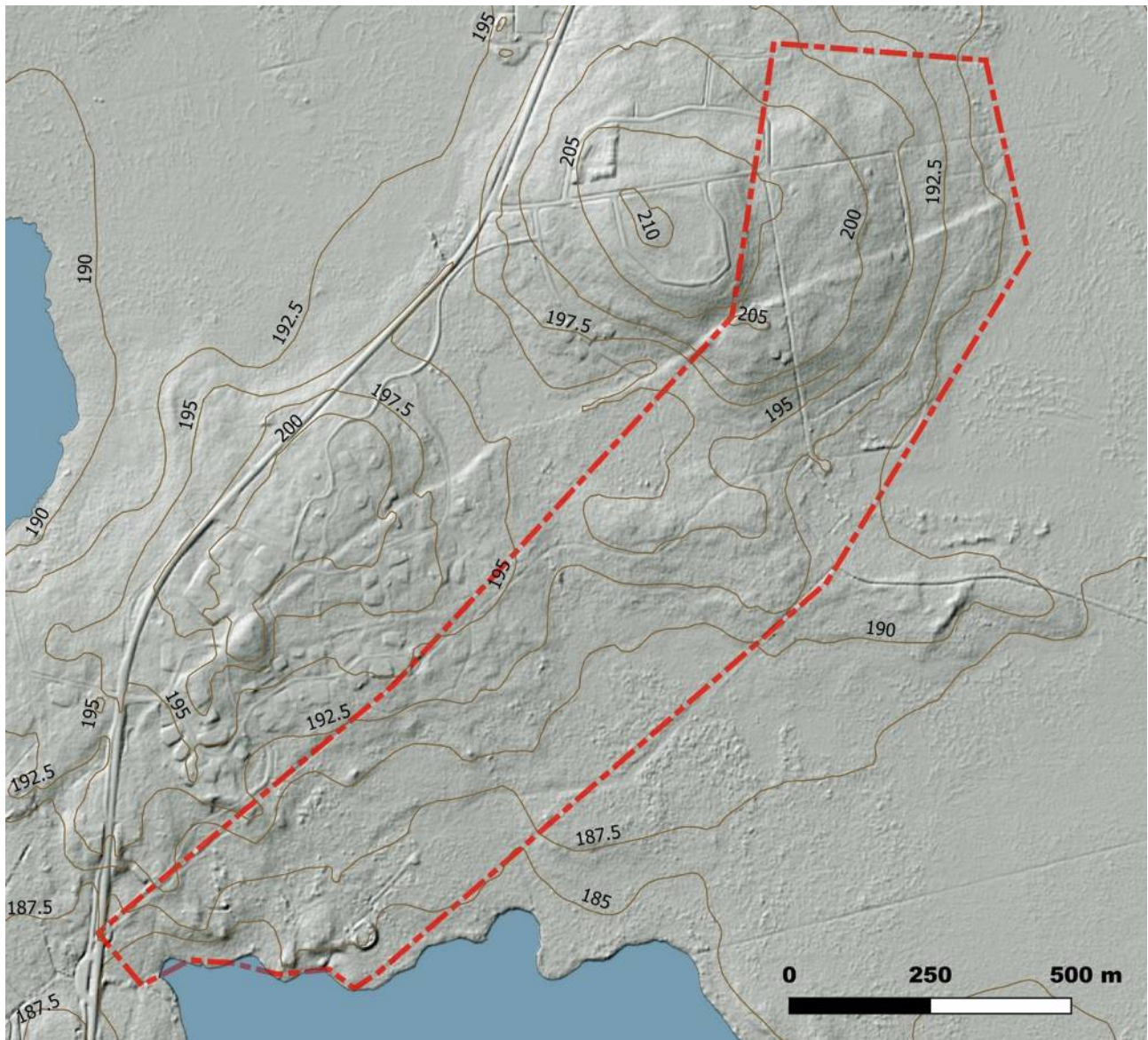
3. Maisema, topografia ja geologia

Kaava sijaitsee Levijärven pohjoispuolella, lounaassa alue rajautuu järven luoteisrantaan. Alue on rakentamaton metsämaata sekä rämettä ja suota. Pääpuulaji on mänty, rannassa ja kosteammilla paikoilla esiintyy myös lehtipuustoa ja enemmän kuusta. Lounais- ja koillisosassa on joitakin loma-asuntoja ja niihin liittyvää tiestöä. Koko alueen läpi kulkee metsätie eli talvitie, joka päättyy lounaassa Akanlahden rantaan. Kaavan länsipuolella on tiiviisti rakennettu Rovän asutusalue.

Etelä- ja keskiosassa kuivan maan alueet ovat loivasti etelään laskevia hiekkamoreenikankaita, keskiosassa esiintyy myös hiekkaa olevaa maaperää. Pohjoisessa Akanrovan laki kohoaa yli 200 m mpy ja ympäristöstään n. 15-17 m. Mäen rinteet laskevat paikoin terassimaisesti. Maaperä on hiekkamoreenia, mäen yläosassa ja rinteillä esiintyy myös kivikoista maaperää, mihin mäen rova-loppuinen nimi viittaakin. Rinteen alaosassa idässä Lammasvuoman suon reunalla maaperä vaihtuu hienojakoisemmaksi.

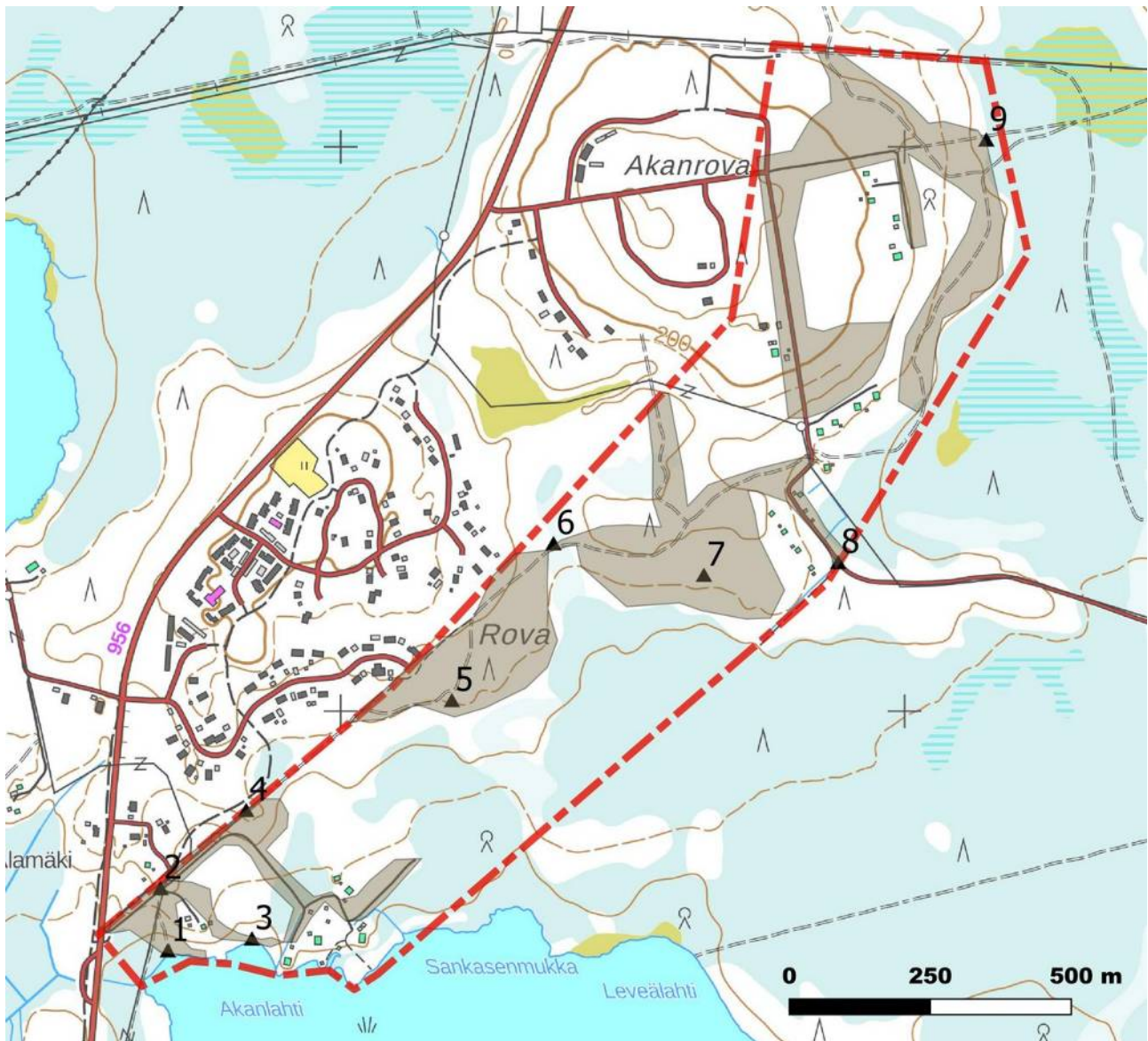


Kaava ortokuvalla. Tausta-aineisto Mml 5/2023.



Kohdealue vasten vinovalovarjoste 2 m DEM. Levijärvi ja Akanjärvi sinisenä. Tausta-aineistot Mml 7/2023 ja https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto.

Lounaassa Levijärven Akanlahden ranta on pääosin soistunutta ja kivikkoista. Läntisemmän vapaa-ajan asunnon ympäristössä ranta on hieman korkeampaa.



Inventoidut alueet ja valokuvaspaikat 1-9 (kuva 1 on kansikuva). Taustakartta Mml 5/2023.



2.-3. Kaavan lounaisosaa ja Akanlahden pohjoisranta, kuvat etelään.



4-5. Sähkölinja ja metsäreitit Rovän asutusalueen etelä- ja kaakkoispuolella, kuvat koilliseen ja länteen.



6. Metsätie eli talvitie alueen keskivaiheilla, lounaaseen.

7. Loiva rinne alueen keskivaiheilla, lounaaseen.



8. Umpeen kasvamassa oleva ajoura, lounaaseen.

9. Akanrovan alarinne, itään.

4. Alueen maankäytön historiaa

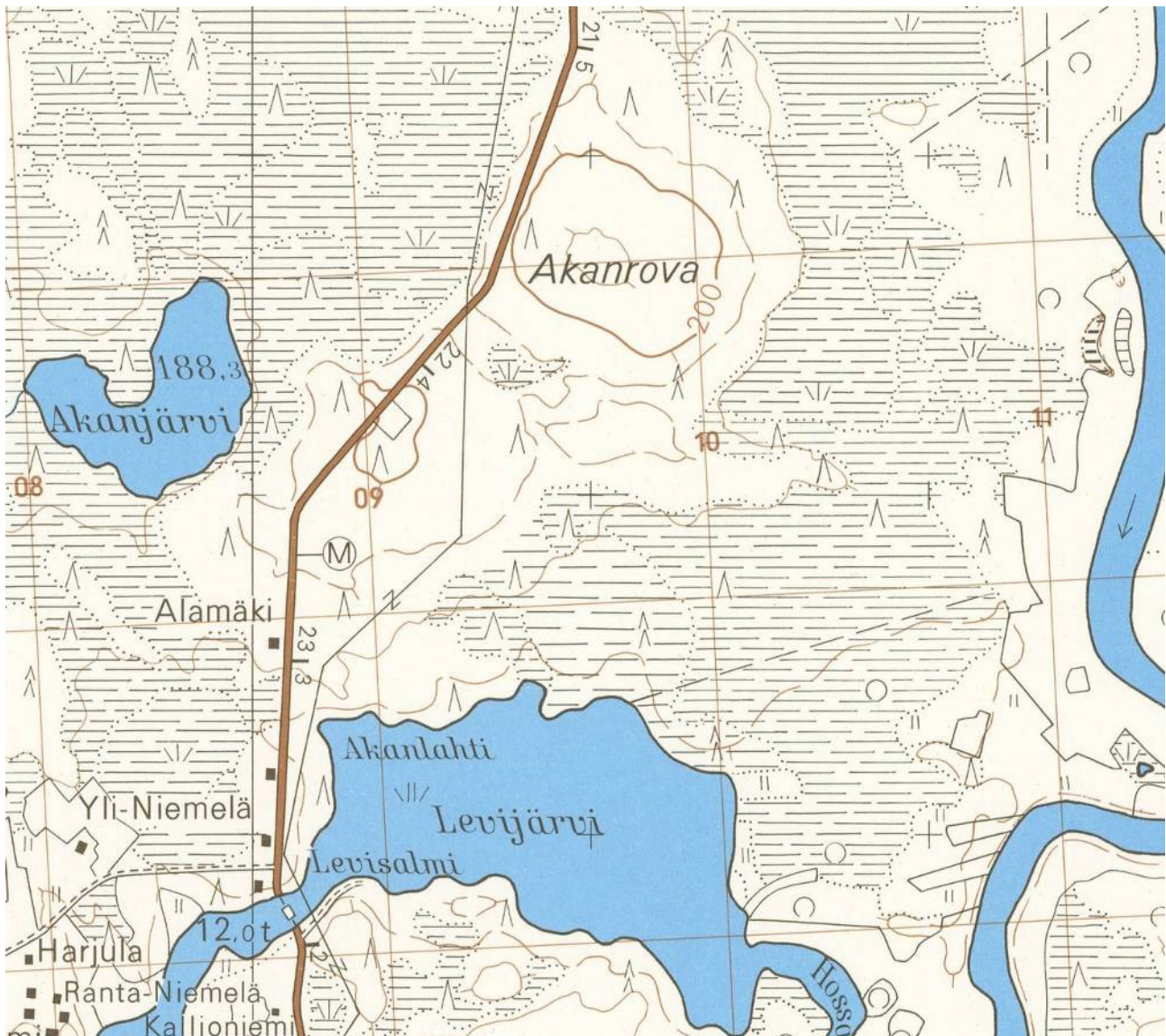
Alue on supra-akvaattista tai sub-akvaattista ja sijaitsee n. 182,50-205 m mpy – jääkauden jälkeen se paljastui kuivana maana tai oli veden peittämää. Alueelta oli teoreettisesti mahdollista löytää kohteita kaikilta esihistoriallisilta aikakausilta. Kohdealueella Akanlahden rannasta vain hyvin pieni osa on maaperän ja topografian perusteella ollut suotuisaa esihistorialliselle tai varhaisemman historiallisen ajan asutukselle tai muulle toimintapaikalle.

Lähistöltä Levijärven ja Sirkkajärven välisen salmen pohjoisrannalta tunnetaan vanha kenttäpaikka, Kenttäniemi (1000009655), mistä kerrotaan löytyneen reikäkivi. Samuli Paulaharjun mukaan Sirkkajärven pohjoisrannalla kerrotaan olleen myös kalaseita. Ilmeisesti maaperästä johtuen Levijärven rannat ovat pysyneet asumattomina, vain järven länsipuolelle perustettiin joitakin taloja 1900-luvun puolivälin paikkeilta alkaen. Myöhempi historiallinen asutus syntyi Sirkkajärven rannoille. Ennen siltayhteyttä Levijärven ja Sirkkajärven välisen salmen yli liikennöi lossi.

1800-luvun ja 1900-luvun kartoilla ei ole merkintöjä, jotka suoraan viittaisivat alueella olevan arkeologisia tai arkeologisoituvia jäänteitä.



Sirkan kylän seutua vuosina 1861-1863 laaditulla Länsi-Lapin kihlakunnan kartalla: Kansallisarkisto, Maanmittauslaitos, Ica. 56, P. W Aurén.



Levijärven pohjoispuolista seutua vuoden 1968 peruskartalla 274110, Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

5. Tulokset

Inventoinnissa ei havaittu arkeologisia kohteita.

30.9.2024

Jaana Itäpalo



6. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto

Kansallisarkisto, Maanmittauslaitos, Kihlakunnankartasto, Ica. 56, Länsi-Lappi, P. W Aurén. 1861-1863.

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Suomen ympäristökeskus, [Avoin tieto - syke.fi](http://avoindetieto.syk.fi)

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Johansson, Peter, Jääjärvet. Pohjois-Suomen maaperä (Johansson, P. ja Kujansuu, R. toim.). Geologian tutkimuskeskus. 2005.

Lokio, Jarmo, Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus. 1997.

Riihitammela, Paavo, Hanhivaara, Eira, Raudus ja Tepasto suvuissa mukana. 2011.